

CEM

REPUBLIQUE DU MALI
Un Peuple - Un But - Une Foi

MINISTERE DE LA JEUNESSE, DES SPORTS DES
ARTS ET DE LA CULTURE

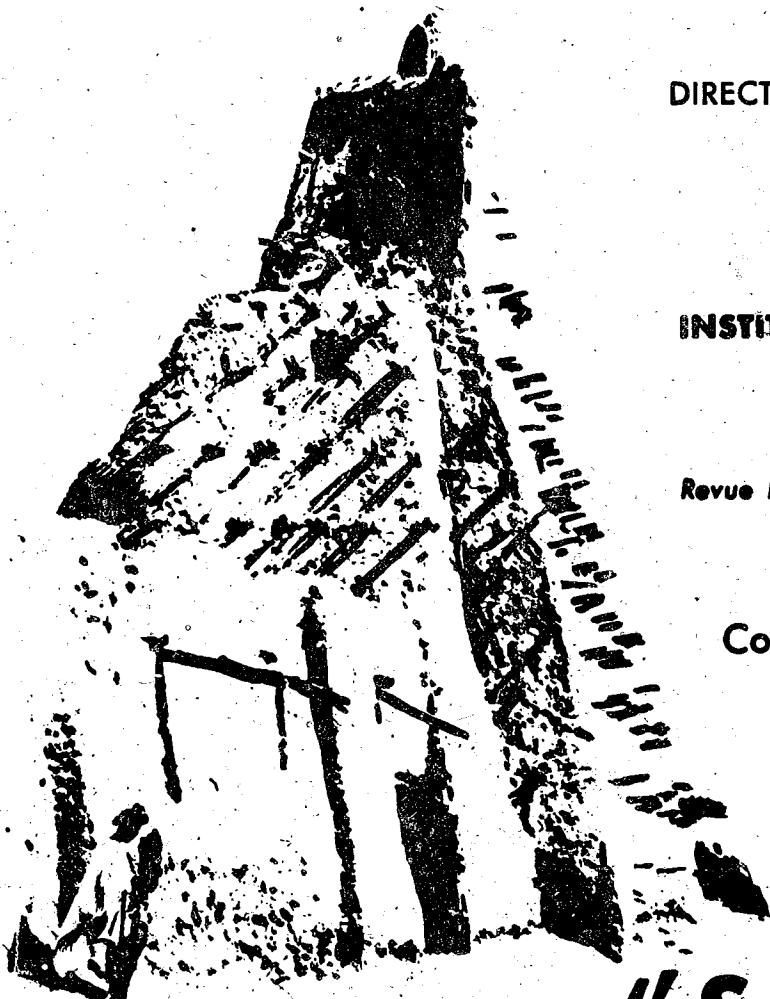
DIRECTION NATIONALE DES ARTS
ET DE LA CULTURE

INSTITUT DES SCIENCES HUMAINES

Revue Périodique de Vulgarisation Scientifique

Collection Culture Populaire

"SANKORE"

BAMAKO B P 159

Revue Semestrielle N°

IMPRIMERIE I. P. N.

M

Pigalle Koncaro

S E R E : J A M A K A M A Y A S I G I L A N

W A A T I N I W A A T I D O N N I Y A J E N S E N

L A K O S E B E N

S A M A K O K E L E N : 500

S E B E N N I K E L A W N Y E M A A : M A M A D U S A R

KUN : 12
SAN: 1978

K O N O

F E N W

S H E

M A R A :Fura 1

Fo

6

Amadu Tanba Dunbuya

B A M A N A N K A N Z A N A W :Fura 7 Fo 13

Amadu Tanba Dunbuya

W A A J U

P O Y I :Fura 14

Fo 20

Amadu Tanba Dunbuya

B A M A N A N K A N S E B E N N I S A R I Y A W :

Fura 21 Fo 24

Amadu Tanba Dunbuya

M A A N Y U M A N D E N :Fura 25

Fo 37

Hamidu Magasa

P O Y I K O D I

T U G U N :Fura 38 Fo 42

Mamadu Sar

K U R U W

K A T A A K A N A :Fura 42

Fo 46

Mamadu Sar

Z A N P E

J A N K O :Fura 47

Fo

48

S H E M A R A

Amadou DUNBUYA NYUMANA

Shèmara nafa

shèmara ka noggò, bawo atè an ka baare
foyi sa.

shè sogo ka di, wa a ka nyi fana.
a fan ye dumuni barikaman ye.
shèfan nérémugumannin kelen noggò kènèk na
o ka nyi demmisènw ma ani moggòkôrôba ni
bôtô tanga dàn bana na.

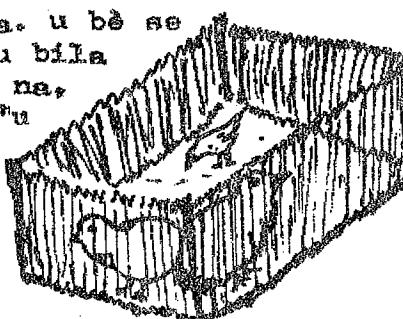
shè soggò ka gèlèn sisani, shèfan fana bë o o
la - ten dugubaw koggò shèmara bë se k'an ka
musakaninw latèmèn ni an bë shèfanw feero.

shèbanaw kumbèn cogo

soggòli san o san, shèbana b'an ka shèsulu cii, k'an ka shèw bëe koggòli
an bë se k'o kasaraw kumbèn ni an ka shèw soggòli ye walasa u ka koggòli
ga o banaw ma.

shè dunanw. an k'an koggòsi shè dunanw na. u bë se
ka na ni bana ye an ka shèw yôrô. an k'u billa
kèrèfè k'u koggòsi. doggòkun kelen nyoggòn na,
n'an y'a ye ko bana tè u la, an bë se k'u
fara shè tòw kan.
shè dunanw kana fara shè tòw kan.

shésulu furanní a ka kan fana shéw siyérfó ka manuya. shésulu tó fúggé
sinyé eeba dögökun kóng.

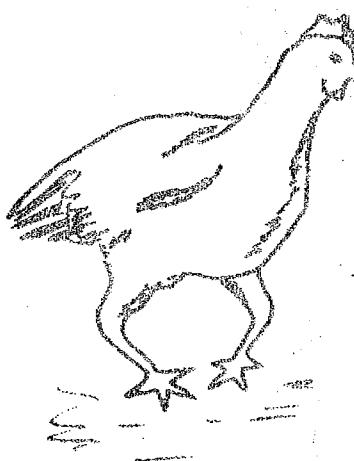
✓ o bë shéw tanga nyimi ma ani ciizni fén cemot wörév.

shé
wéla
wélin
ninw

balo cogo jugu

✓ n'i ka shé sen dulen don.
k'a kumerekun fumu walima ni a bë
sokolen, o kford ye ko a balo cogo
man ryi i ka kan ka dumunt naferian
di a ma walima bin kéné.

shé miuw filé nán ye olu balo cogo
ma nyé.

shé

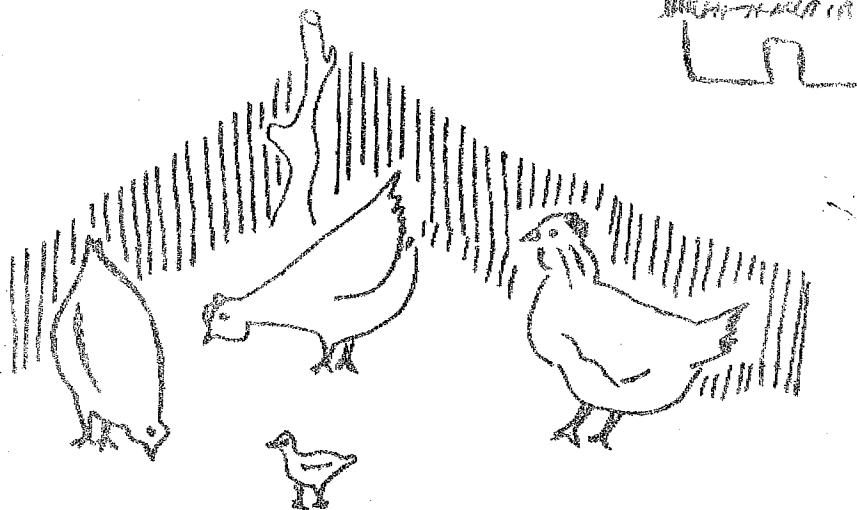
en ka kan ke min kà shèbana waati la.

shèbana bè sòrg shèw ka bòlònfà yaala de za.
san finyè mana oti, bè bolo bò i kunnà

doni de la. o la se, ni shèbana kun bòra, ax k'òn ka

shèw fara nyóngón kan, ka dòkötòrè weele.

o kò, ax bò banabagatòw ù u dan ma.

shè minw mana aa ka olu sudon,
welasa wuluw kana u dun.
walima an bò se ka shèsu
ninw jemi bogobogé.

v

shèbana bò don cogo di ?

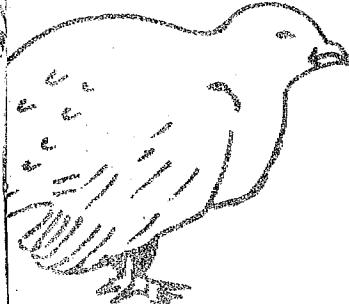
shè banabagatò bò dogodogow de nyindì k'ò bugu yon.
a siw jòlex dòn a kana

a jòlen bò sunòggò a yérè ma.

dow daji bò dòw yérè bò tiso.

boji ye shèbana taalan ye.

boji bilenman ni a nérémugunan ye kóngna tunuw nò ye
boji jèman ni a mugujima ye banabaw de nò ye. olu
ka jugu samiyè ni fonènè waati de la.

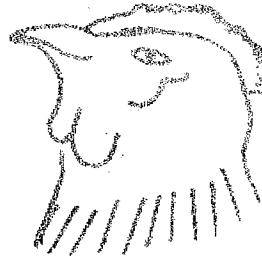
• 4 •

turuw tagashinyew

shè min ka kéné,
o turu bilennen don i ko tamen ti.

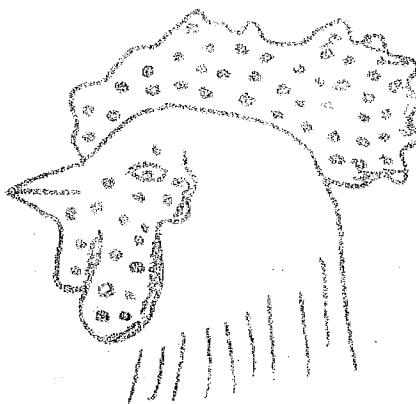

✓ ni turu pôsônpôsônnen don, ni a ma bilen
kosébè, o kôrô ye ko kônbâna tumuw
bè ka a jolf min.

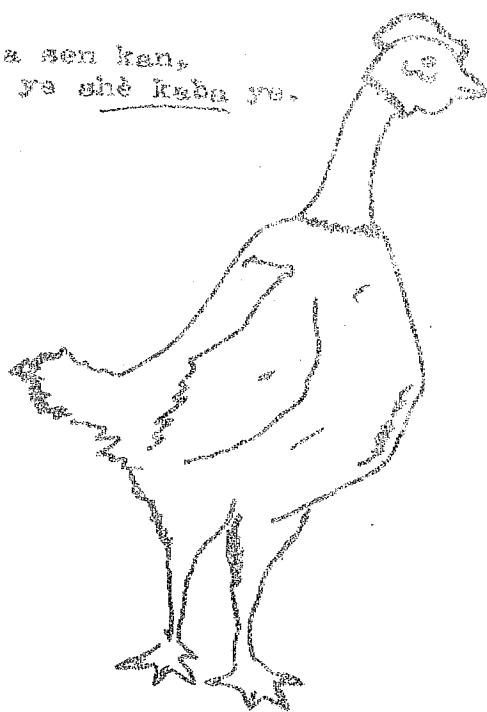
shè turu finna, a ni banaba bè nyôgon na.

✓ uporin ye bana ye min kô kurukuru sigi
shè turu ni a da, ani a mun côrlia kan.

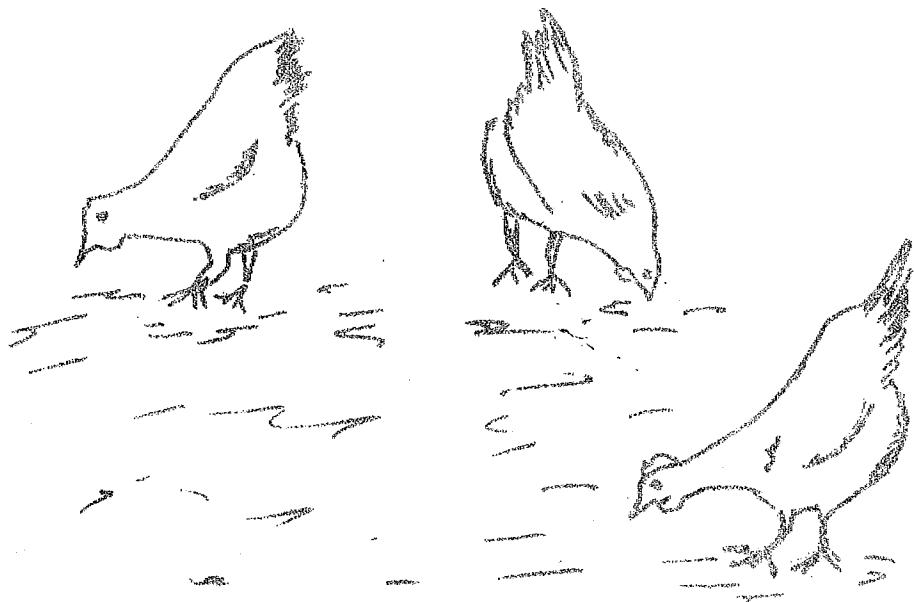

ni fogofago bana bâ shé Za,
a munji ni a nyeji bê bô kooëbe.
a ninalilli oogo bâ gâluya.

✓ ni karukuru bê shé kô ni a sen kan,
ni a jolow bê karikari. o ye shé kabu ye.

shè bale cogo

shè bale cogo ka niggò an ka cikè bugudaw la.
dòw be sunan tòw di u ma. dòw fana bë nyò wallima nyènyèn yeri
u ka shèw kòrd sòggòma o sòggòma. nka olù ka dòggò - niggò kelen
kelen dòrin de bë o kè.

n'i b'a fò i ka shèw ka bonya, ka fan canan da, i janto
u ka dumuni na i n'a 16 i yèrè.

shèba nyisan de bë shèden canan tòrdò.

shèba ni a denkuraniw ka kan ka bila u danne yòrfò la, walasa
ka u tanga tilé ni wulu ni sègè ani sow ma.

shèden man kan ni shèba ka dumuni ye. a ka kan ni dumuni maganaw
de ye.

shèden ka kan ka min dun : kabà nyènyèn, nyò nyènyèn, bi ani
bubagaw.

bu ni bubaga ka nyi shèbakòrd fana ma.

bin kénè kanyi waati ni waati shèw ka dumuni na.

aw hakili kana bò ka ji canan di aw ka shèw ma.

shè mana fanda daminè, aw bë se ka kolo mugu bò k'ò nyasni. a ka
dumuni na. o ka nyi a ma kosèbè./.-

B A M A N A N K A N Z A N A W

+ a manant ka zanaw +

Amadu Tanba Dabuya Nyumana

Na Omeniston Iwla Syecl Folo Karamoko

+ Kokula dugu kono

- ✓ 1. tinba b'i magan bela ye. (Bala tē dingé sen, ale bē tinba de gènèk'i davo katingé kund. Maa cenan ye tinba ye an bē bi min na).
- ✓ 2. "A'man nyi" ye saya tigelumeli taga ye.
3. Hali ni jannabila kère, mágà kolon tē háranya labada.
4. Nyin tē bo nyuman na. (Mágà jugu de ko don).
5. Su man kan k'i dogo a kobaga la ; n'o tē a nágùlen bē taa iahara. (an kana an ka kow dogo an dèmèbaaw la).
- ✓ 6. Ni ba nàna diyara fala da, a b'a fà bakùrùn ma ko "bèngé".
7. Móni ma kè kuru ye = kisè tē jaba la.
8. bélè b'i bila shà fè walasa ka tulunin sùrù. (Maaw bëtba nyuan nda ma).
9. Kamalen-kùrù ye nègènfèn de ye, fanga t'a mara.
- X 10. Ni furu diyara muso la, a ko a cè ma ko "Bèngé".
11. Muso mana kaba cogo o cogo, cèbakùrù do ka nyègèn don.
12. Maa bë nege bë maa na, i tē a jira dinyè na dè.
- ✓ 13. Ko tē to dugu kulusi kolon tigi ta la, (f'a muguba tigiw).
14. Basi bë diya mágà nèn kan ka sùrù i m'a fà ko : "Aw ye nyintin nàrà n' da la".
15. Kolò min ye namakùrù bali, wulukè tulonkèfèn tè o ye.
16. Ni nadaga kùròla, a bë kè dutigi de ye.
17. Mágà bë don min na, i bë o lako de kè.
- ✓ 18. nturi ni a kùnafèn bës ye digon ta ye.
19. Hakilima bëe bë kulu kuncèla dom fuga ye.
20. Ba ye bulon sùrù, ko fanfan.
21. Jantonyèrèla kùrù cogo ka nyi.
22. Mágà bë basa de jukdroma dondo.
23. Wulu kolon ka fusa ni dunan kolon ye, (dunan kolon ye fitiriwale ye).
24. Ni shi jeni kasa bùra, ntori ni a baden-bolo sen tè o la. (si tē ntori la)
- * 25. Kum don ko la min bë i nyèsira la.
- (26. Fa tē don tasuma na ka taa bajì ni-sagòma.)

(soù m'na nyagdoungyéen dom.)

27. Fa mana mògù min billa fai ku sema na, kongo ba'a to sunagù k'i to.
28. Mògù ka i kàrùla bin nyimin.
(= i da don kuma na min bë i nyè-sira la).
- ✓ 29. Ni tasuma-tugu ma ban, ntùn kahaa taa ntùn sanga-fo.
- ✓ 30. ni finyè kolon wulila, bëe bolo bë i kunna minèn na.
31. Jègè bùra Fuseni ka jù la, ya donna lasinè ka jù la,
bëe y'a dàn filanlw ba na na duman kë.
(= bin siri ba la, ba siri bin na,...)
- ✓ 32. Mun ye sen se nyè ma ni da ko juguya tè ?
33. n'i y'èmèn k'nyagùn gàngàn-duru tè, i sen fila bë duguma de.
34. Ko diya nyagùn ha'de bë na ni bolo da n' sin kan ye.
- ✓ 35. Muso kelebetù de b'a cè da cogo dàn.
- ✓ 36. Sirakògùmanw bë nyagùn cin yàrà dàn.
- ✓ 37. foroba na goyandon yé falaw fa don ye.
38. Ni dà ka ba ma sa, dà ka na tè diya.
39. "Na yèkèwyèkè" kegunya o kegunya,
"Jà kèle" ka kegun n'i ye.
40. Warabilen ka jiri dàn cogo o cogo,
kàndà bë i ni san cè.
- ✓ 41. Fitiriwale sùn fèn ye fini ye.
42. N'i ye dunanké kammèn jatigikè ma ko :
"ne tè taa k'an ka kulusi to nin manamanako in na",
i jatigikè y'i bila yàrà min, i ma to yen ; ./.
43. N'i ye jègè kanmèn ko bama nyè b'a dimi,
mògù kana sùsùli-ké o la : u bëe ye jilafènw ye.
44. "N' tè n' fa dàn", i fa sigalen don. (nyemògùden.)
45. N' bë taa n' bambèn, i yèrè bë sigiyàrà nyuman na.
46. Samara wolo tigè mana kè wulluba ni a denw nyè na,
kùmasema tè o la. (... somogù sama tè o la.)
47. Tiga wàrà nyagùn kù, o de b'a fara caya.
48. I ka dunùn ko bënnna o,
i ka bala ko bënnna o,
maa ko bënnnen ka di o bëe ye.
- ✓ 49. I bë kù mân mògù min ye, ni o tigi ko bama bë ji la, i bë bù.
50. Jatigikè k'an bën, sirà dànbaliya don.
51. N' tè taa k'an kòsé à lènouware to,

.../...

1. i yèrè cuwaribaliya don.
(masùrdà de bè na mì bo jan kè ye)
2. Ni bulon ko na bù, da sera kè fila ye.
3. Mafinyèya nege mana fali minè, a bè taa Sirado Seri ka nyo dun. (Sirado ye dugu ye min bè Kulukùrdà mara la, Cè dà tun bè yen ko Seri ; O cè de ye dà ka fali minè a ka foro la, ka bin Jalan siri fali in senw na, ka ta mènè bin na Kabini o kèra, fali si tè taa Seri ka foro kànà.)
4. "Aw ye n' dontò mafilè, aw ye n' bòtò mafile", i bè i yèrè kè sigalamùgù ye.
5. N'i ye ba ye ka ba bin, dà ko sèmènen bè kogo la. (N'i y'a ye e bè se ne la, dèmènbaga de bè i la.)
6. Bassen kùrà dondo ka di ni ntori ye.
7. Kuffùn kùnd bin taemashyèn ye kolo dingèna bin ye.
8. Muso kàrà dàn min tù ye sini ye, màgù tè i ba kùrànin tanu o la fulù.
9. Ta bè n' bonsi la, ta bè n', ta-tugu-nyàgàn bonsi la, jùn bè jùn ta faga ?
10. Sani i ka sirakògòman dàn mafilè a sanfèla ma, i k'a mafilè a dugufèla ma, i b'a don a bè dàn na.
11. Màgù ka fisa jiri min mù dunni ma, i shi man kan ka ye o jukùrdà.
12. "N' tè jègè dun, n' tè jègè dun", e tè ban kù kérèfè
13. Màgù ma min fù i siri yàrà la, i kana o fù i filen yàrà la.
14. Màgù kana bù dunun kùrà ka taa i kùnd fù i ka so.
15. Sonsan bùlen bè fali fè, nka a den tè.
16. Den kasi kun ye sin ko ye.
17. Ka juru siri bá la, ka ba siri juru la, nin shi tè ba ma hèrè ye.
18. Su donnen da wàordà (tile 6), ni e ko k'i kasaba jara, (kasaba-galaka) i bù don ñe falen bè i ye.
19. Masùrdà tè na ni bojan kè ye ?
20. Màgù teliya o teliya, i tè se ka taa k'i ju kunan mugu fila to.
21. N'a fora ko sùmàndà muso bée ka jègè fan jiran, dàw ta bè kè ntori fan ye.
22. N'i ye dinyè sokèba girin, i bè tila k'a nonsi taama.

• • • / • • •

73. "Dosc kàrùbè, ne dan tàngù na" "ayi, ne bë nyè bolola tigètaw fè."
74. "Wulu ye an ka tàngù sogo ta." O tè se ka fù tàngù sen tigi ye.
75. "N'nyàgàn tè n' ba denw na", o bë se ka kè tinyè ye ; nka "n' nyàgòn tè muso wèrè denw na" o ye nkalon ye.
76. Fatù ka a ka jula npogon bù k'a da a kan na ; wa fa tè e min na, e k'i ta kère jèngè, fatù ka fusa n'i ye.
77. N'i ye nyè kelen ye kasi la, fiyenw nyin to là minèn yelen don.
78. Nyè kelen bë jàn do la, n'i y'o di fiyentà ma, a bë donsoye kè n'o ye.
79. Shè bë jiginyè kàrù, o ye tinyè ye.
Nka a bë da kisè jiginyè kàrù, o ye dugulen kan ye. (dugulen dûrân de b'a dàn k'o ye da kisè jiginyè ye.)
80. Wulu bëe bë bo dun. Nka min bë a ta da a nyin kan, a bë fo o de ma ko "bo dun wulunnin".
81. Dàguya tè kèle sa ; nka dusuntanya bë a sa.
82. (Dùrùmè kelen ye kànatàn saba dafa 999 + 1 = 1.000).
83. Kàndaw jèlen bë bii fù.
84. Dúuru fila farala nyàgàn kan, o ma tan bù. (Den duuru bë e bolo, den duuru bë e muso bolo ; olu faralen nyàgàn kan, o tè tan bù.)
85. Kunna diya sèbèn o, mori sèbèn o, Ala ka dilalen nyàgòn tè.
86. Gogola muru tè to dun yùrù kèle nyè. (gogola muru = muru min bë dulon gogo la, gogo ye npalan ye, o npalan dulonnen bë so kàndà).
87. Samu mana a don tuma témèn, nsira ka fisa a ye.
88. Misiw gèn ko nyuman wèrè tè, u bëe ka don wèrè kàndà. (baara kè kun de bë lajè, a kè cogo tè).
89. N'i ko k'i bë kulusi tigè sama ye, i ye kumaba fù.

- N'i y'a kè, i ye koba kè.
- N'i m'a kè, i ye kumaba lakolon Fà.
90. Sègè belen m'i yèrè fisaya misi kun tali ma,
- misi kun n'i yèrè fisaya sègè ka tali ma.
91. Miiri de bè nyà kè dlo ye.
92. Suruku b'a dege sen saba taama na,
- ko màgà tè dinyè laban dùn.
93. Jaa, maa b'i to toli là ka saniya.
94. Tulo bè kuma diya don, nka hakili de b'a kùrà ye.
95. Ba ye bulon soro ko fanfan.
96. Maa koro sigilen nyè bè min na,
- den misèn jùlen nyè tè o la.
97. Sigi tè maa sùn n'a kèbaa t'i bolo.
98. Shèba tè fèn jugu yérèkè k'a bila a denw kùrà
99. Ni wara bilen dèsèra nsaban mo la,
- a b'a fù k'a kumulen don.
100. Hali n'i tè sogow min yàrà la,
- i b'a don ko u t'u min ni u ku kala ye.
101. Hakilima bée bè kulu kun cèma don, fuga ye.
102. Ci saba de bè tègè kùrà :
- ney'a fù i ye,
- i m'sèmèn,
- i y'a ye.
103. Maa b'i pan muso kùrànin bo kun na.
- I t'i pan a kuma kan kun na.
104. N'a ma nyèk'i bè to ji la,
- i ka to dun na.
105. Fitiriwale sùn fèn ye fini ye ;
- n'o farala don min, a hakili bè jigin i ko.
106. Maa bè fili i niyoro to ma,
- i tè fili i niyàrà kuma ma.
107. Maa t'i nyè di i buran ma ka filèli kè n'i ton ye.
108. Don o don, tulo bè taa kalan so.
109. Digi dan ye dènèn ye.
110. Ni fiyen ko a bè soli, n'a bolo minèbaga ma soli,
- tile bè bà a là.
111. Zanaba da ye jènyùganya kegunya ye.
112. Son tè pan, a den ka nùnuma.
113. Daga den ye tègènè ye.
114. Wara den tabaga ye yérèfaga su ye.

115. Boli ni kù filè tè bèn.
116. Maa si fa kelen tè misiri weele.
117. Gabugu dé ka kùrà misiri ye.
118. Kulun'fara cogo o cogo,
✓ a n'u fo bè kun a kùnà.
119. Ngàn kùrà de bè tiga wàrà cogo don.
120. Fèn bilen bè tè samu ye.
- ✓ 121. Maa siran o siran, i t'a fù i ju kunan mugu fila, ma :
tèmèn an ka taa.
122. Dinyè ye waati saba de ye :
kunun tèmènna, an bè bi la, sini bè Ala bolo.
123. Dugu bèe n'a jè kan.
124. Maa nyè o nyè, i jugu na sun da i la.
- ✓ 125. Son tè sarema na.
126. "I bà n' nyè, i bò n' nyè" laban ye boli ye.
127. Bulon kùnà sigi tè den hi fa kè filan ye.
128. Sa dogolen de bè kogo.
- X 129. Julianin senha teli kafisa ni julanin doninba tala ye.
130. Yoro jan taa bè cun ka sumaya de.
131. Mùgù bè baro dù la, nyènafin bè i la.
132. Ni mùgù man fisa mùgù ye, mùgù tè i den wolo k'a tágù da
mùgù la. An tun bèe tágù bè kè mùgù ye.
133. Nyininkali ma ban, yèrè fù kun tè.
134. I jugu bè bulon min kùnà, nyin kuma tè fù yeri.
- ✓ 135. Daw mana fèrè, olu b'u yèrè dungù kumaw fù.
- ✓ 136. Kùrà tè maa sigi n'a kèbaa t'i bolo.
137. Mùgù jugu t'i ba sina muso ye,
nka n'a ni i ba ye shinyè ta,
i sago ye i ba k'a bin.
138. N'i ye nyinè sigilen ye jakuma wolo kam,
i k'a don saya ye mânè ye.
- ✓ 139. N'i y'a mèn n' ka misigi bè n' ton na,
i nyè b'a nyonibaga de la.
140. SE tè se sa : bilakoronin bè se basa la,
basa bè se di den na,
di den bè se bilakoronin fa la.
(Bilakoronin bè basa minè k'a jeni,
basa bè di den minè k'a kunun,
di den bè bilakoronin fa ciñ fo a bè boli.)

•••/•••

141. Dinyè doni bè tègà tigiw de kun,
Doni tè tègàntan kun.
142. Dànkèbaliya ka fisa dòn jugu kè ye
143. Ni maa ma sa ko bée juru b'i la.
- ✓ 144. Mògù bè jùn tunin dà la, i siri fu bè bù o la.
145. Ba tigèla bée sago ye ba kù ye.
146. N'i ye ba muso ye ka ba kùrànin kasi kè,
i k'a dòn ba kùràw de banna.
147. N'i ye misi muso ye jara kasi la,
i k'a dòn kungo de lakolonyara.
148. Fanaya jujàn ye yèlè misèn ye.
149. Jitòya jujàn ye kù filè ye.
- ✓ 150. NZòbòn bulu ka bon ba dennin da ma.
151. Jànnin kunandi kèlèbaga ni Ala man di.
- ✓ 152. Mògù man kan k'i bolo kùrà jègè bila i sen kùrà
jègè ye.
153. Wali ta tè yèrè ta bù.
154. Yan ni i k'i sigi fo i ka malo,
boli fo i ka sa.
155. Mògù nyin bè donon kùrà min di i ma,
o ka fisa n'i jugu ka sama dilen ye.
- ✓ 156. Cè farin to, cèba kùrà kàndà bara yèrè b'o fifa.
157. Maa kùràtù o kàràtù, i b'i sigi ka sùrà k'i da.
- ✓ 158. Siide ka gèlèn/, si yàrà ko ye.

Demisen Kailanso Fólo Karamókó
Kula dugu kónó.

Folo jeliw mi sisan jeliw

Lawale la ka sôrô tubabu tile ma se,
Jeliw tun bê bonya ka da u ka dònnyiwa kan;
ani u tun bê jà yôrdà min na jamana ka nyè-taa
sira kan.
An mòkèw tun ye min ye, u ye min kè,
Jeliw de tun bê o fô an ye, walasa an k'en sen da
u sen nô na. Jeliw tun bê jamana bée dûn. An ni
jamana tòw ka sigi-nydgûnya témèn sira, hadama-denya
ani fasò danbe ye min ye, olu de tun bê an kalan
o la. Faso ka nyè-taa bê sabati cogo min, u bê o dôn
ñif bée ye. An kalanbaaw de tun ye jeliw ye.
U tun bê minèn min kôñô u y'o fa. O de tun y'u kè
maabaw ye. Faamaw bê u ka ko bée sara u la.
maa mandiw de' tun don. U mana maa min deli o b'u
son.

Kunun témènna, an bê bi la. Bi dun bê cogo di ?
Jeli tògô bê minw ha ka sôrô u tè jeliw ye, an kan
tè olu ma. Jamu tè maa kè jeli ye n'i ma jeliya kè.
Tanga foyi tè bi jeliw kan fo jeli kelen, kelenw.
Mun nana ñi o ye ? Jeliw ka subahana delili, u ka
natabaya, u ka nyèbaya. U tè maa si makili,
nafolo tigiw kô, hali n'o nafolo sôrôla binkanni na
walima foroba nafolo. Ni wari bê nanbaratô kun,
✓ Jeliw ka maa laadiri don. Ni wari bê nson kun,
Jeliw ka maa sèbè y'o ye. Ni wari bê maafaala
kun, Jeliw ko a ñaniya ka nyi. Bi jeliw ye nata jeliw
de ye ;
Kunun témènna, an bê bi la, sini bê cogo di ? Jeli
minw bê jeliya danbe dôn, olu ka kan ni tanuli ye.
An bê se k'an jigi da
olu de kan sini.

.../...

juru-don de ye juru-sara ye.

Numukè ye daba dila k'o di sènè kèla ma ; o ye kòori sènè. Muso ye kòori parata. Gese dala ye o gese da k'o kè fini ye. Fini dira kalali kèla ma. O fini de file e la nin ye.

Numukè ni sènè kèla ni kòori paratala ni gese dala,... nin baarakèlaw bée ka baara nô bée e ka fini in na.

Ninw bée ye baara kè e ye.

I bée dumuni min kè, o sababu bôra sènè kèla ni baganmarala ni waye ka baara-de la. Ninw bée ka baara, ani baarakèlaw wèrèw ka baara, o de bée e ka dumuni sabati.

N'i y'i hakili jaka bô, i b'a faemu ko baara kèlaw bée y'u niyôrô baara kè walasa k'e ka dinyèlatigè sabati. A ka kan i ka barika da baara kèlaw bée ye.

Nka, barika-da dôrôn tè wasa kè, fo i ka i niyôrô baara-de kè fana maa tôw ye. Bawo juru-don de ye juru-sara ye. Juru sarali ye wajibi ye cogo min, baara fana ye wajibi ye bée ma.

Hôrônya kôrô de ye ko baara

Ko ni cèw ma kèle sebaa tè dòn.

Cè fila kèlela. Sebaa dònna. Sebaa ko dò in ma : "Ne t'i faa, nka i bée n' ka baara bée kè n' ye. Ne yèrè tè baara foyi kè ; i bée kè n' ka jòn ye".

U benn'o kan. Jàn-kè bée baara sugu bée kè hárûn-kè ye. Fo kà n'a kè baara foyi tè jòn-kè bolo minè tugun. U mènn'o cogola. san ceman témènna. Hôrônkè tè se ka nyè a ka jòn-kè kô, k'a d'a ka baara-kèbaliya kan. A ka ko bée de tun ye jàn-kè in ye. A ta t'a yèrè ye bilen.

A tè se k'a yèrè ta cogo si la. A sirilen don a ka jòn-kè la.

'Ayiwa ni hárûn-kè de sirilen don, ale kèra jòn ye dè. A kèra a ka jàn-kè ka jòn ye. Mun bée se ka hôrônkè bô nin jòn-ya in na ? Baara dôrôn de bée se k'o kè, Bawo baara-kèbaliya de ye ale kè

jèn ye. Baara de bè se k'a bò, jènya la.
O la sa, n' balimaw, aw kana foyi bila
baara nyè. Baara de bè mögö kè hörön ye. Baara
de bè an fa jamana ka hörönya sabati.
Hörönya körö de baara.

Tanuli

Maaw bè se k'i tanu ko o koyle,
I ka kan k'o kè.
Nka i kana foyi kè k'i jigi da tanuli kan.
Mögö man kan ka ko kè tanuli kama
bawu n'i tanula ko-jugu, i b'i yèrè bonya.
Maa tanubaa bée t'i nyi ye.
Dow b'i nègèn de.
Nka maa min tilennen don, o b'a faamu ko n'i
tanuna, i kè-wale de ka nyi ;
ko tanuli de ye maa sara fölè ye i kè-wale la ;
a bè mögö timinandiya baara la.
Tanuli bée tè juguman ye.
Dow b'e maa hakili sigi,
nka dòw b'e maa diya don yèrè la.

Dusuntanya

Dow ko fura tè dusuntanya la ;
bawo dusu de b'a to mögö b'i son jugu bila.
Ni dusu t'i fè dun ? :
i nyè bè nyuman na, a nege b'i la, d'èn tè se k'a kè
Nka n'an y'a lajè ; k'a sègèsègè, k'a file filèlan na.
an b'a sàrà ko maa dusuntan tè yen.
An b'a fù minw ma ko dusu t'ùla ;
u dusu de ka dàgà ; (dusu bëbëlla).
Maa dusu dàguya o dàguya,
n'a tigi y'a yèrè ladamu,
a laban bè dusu sàrà.
Maa ka dusuntanya bë bë i yèrè de la.

....

.../...

qaniya ni waleya.

I mana wale, nyuman qaniya,
ni fèn y'o bali i seko atè min na,
i ka qaniya nyuman b'a nù na.
I mana wale o wale kè ;
i y'a kè ni qaniya min ye,
o de bè se k'o wale kè nyuman ye walima juguman.
Ka qaniya nyuman fà i da la, ka sùrà i t'a waleya,
o man kan ka kè.
Ka qaniya nyumanya tògà da i ka wale juguw la,
o fana man kan.
qaniya nyuman ni waleya nyuman,
olu ka nyi nyögàn kérèfè.

Sariya ni fanga

Bèe ka sariya bato, o ye ke nyuman ye.
bèe ka fanga bato, o ye wajibi ye.

Fanga tè sariya min na o tè bonya.

✓ Sariya tè fanga min na o bè karâma-tige

✓ Nyè tè kòguma-na dàn nka a tè fili tuluma-na ma :
Sùsàli bè se ka kè sariya kan ;
nka sùsàli tè fanga la, mògù tè fili o ma.
O la sa, sariya ni fanga bè taama nyögàn fè.
Hèrè ni lafiya b'o de là.

Nafolo min tè ban.

Nafolo, caya o caya, a bè ban walima a bè tinyè.
Dànniya de ye nafolo ye min tè ban.
✓ Dànniya bè se ka kè dahirimè sababu ye.
Baara yèrè tè se ka kè dànniya kù dònnyi-kèla bè bonya a ka dànta kùsùn.
Dànniya tè sùrà ciyèn ye.
Tinyè don dànniya ye nafolo ye,
nka a tè dafa fo i ka kè mògù tilennen ye.

.../...

"Nyè-filè" ani "kòfile"

Nyè filè ye mun ye ?
K'i nyè-mada mègaw ma minw b'i nyè,
fèn bè minw fè ka tèmèni kana
Kò filè ye mun ye ?
K'i sanga mègaw ma minw b'i kà,
fèn tè minw fè k'i bà.
I mana i nyè-filè tuma o tuma,
o k'a sàrdà i bè ka nyumanya de lajè
walasa ka o wale kè.
I mana i kà-filè tuma o tuma,
o k'a sàrdà i b'a fè k'i maa nyùgànw de dèmè.
walasa u ka bà nàgà la.

-Sariya ni fonisireya-

I t'a fè maaw ka min kè i la,
k'an'o kè maaw la :
o ye sariya ye.

I b'a fè maaw ka min kè i ye,
o kè maaw ye :
o ye fonisireya ye.

Sariya ko i ka wali fèn di a tigi ma
Fonisireya ko i ka i yèrè ta de di.

Sariya ye fèn ye min bè maaw tanga nyuan gasi ma,
Fonisireya de ye fèn ye min bè maaw hinè don nyuan na,
Maa bè se ka sariya bato ka sàrdà i ma kè fonisire ye,
Bawo fonisireya ka bon ni sariya ye.
A ka gèlèn ni sariya batoli ye.
Fonisireya ye i maa nyùgàn
kanu de ye ./.

Dànniya ye mun ye ?

Nyè mana min ye, tulo mana min mèn, hakili bè o de fara
nyùgàn kan, k'u fèsèfèsè ; o bè kè hakili ka dànni dè ye,
O kà hakili bè dànni ninw sègèsègè ka tinyè ni filiw bà
nyùgàn na. O bè kè dànniya ye ; dànniya fana mana bugun,
hakili bè bonya.

Bèè b'è nyimi ka tinyè dàn. Maga bè balo suman na, hakili
bè balo tinyè na. O de bè na ni denmisènw ka nyininkaliba
ye ani balikuw ka sègèsègèli ye. Hakili ka dahirimè bè sù-
rà nyininkali ni sègè-sègèli de la.

BAMANAN KAN SEBENNI SARIYAW

Amadu Tanba Dumbuya : "Amadu Tanba Dumbuya"
Démisen kalanso Fòlò Karamokò : "Démisen kalanso Fòlò Karamokò"
Kula dugu kōnō : "Kula dugu kōnō"

Kuma bë kè ni kuma senw de ye.

"Sori taara suguba la sàgàma in na." o ye kuma-sen ye.
Kuma sen jàlen bë ni da-nyèw de ye.

"Sori", o ye da nyè dà ye. "Taara" o ye da nyè dà ye.
"Suguba" o ye da nyè dà ye.

Da nyèw faralen nyègàn kan, o de' bë kè kuma sen ye.

Danyè fana tilalen don kan-nyèw ye.

"Sàgàma" o ye da nyè kelen ye. O da nyè kelen in tilalen
don kan nyè saba ye:/sù/gà/ma/. Sù, o ye kan nyè dà ye.
Gù o ye kan nyè dà ye. Ma o ye kan nyè dà ye.

Kan nyèw fana tilalen don sigini dènw ye. Sigini dènw fana ye
sugu fila de ye. Kan-nyè dafalan : a, e, è, i, o, ò, u,

Kan-nyè kun fòlù : b,d,j,f,g,h,k,l,m,n,ny,n,p,r,s,sh,t,c,
w,y,z,

Kan nyè dafalanw bë sèbèn kan nyè kini fè ; ale de bë kan nyè
dafa. Kan nyè kun fòlù de bë sèbèn numan fè ;

Da nyè sèbèn cogo té yèlèma ; hali ni a fà cogo ka ca.

Da nyè fà cogo mana caya, a bë sèbèn cogo caram de la.
màgù caman b'a fà cogo min a bë sèbèn ten dé.

Da nyè min dè bamanan kan ye, o bë sèbèn ni bamanan kan sèbèn-
ni sariya de ye.

Kan nyè min bë fù nun na, o bë sèbèn ni "n" de ye.

I n'a fù fin, sen, kun. Aw kana a sèbèn ni "n" ye.

Aw kana a sèbèn : fin, sen, kun.

Tuma dù là, màgù bë siga n ni ng cè. Siga ma nà kè "n", ni "ng"
cè, aw bë "ng" ta..

A bë sèbèn "fanga". A tè sèbèn "fana"

"dingè" "dinè"

"singa" "sina"

Siga mana kè "k" ni "g" cè, "g" de bë ta..

A bë sèbèn "tigi" . A tè sèbèn "tiki"

"tigè" "tikè"

"mago"

"mako"

"tègè"

"tèkè"

Siga mana kè "k" ni "t" u cè, "t" de bè ta.

A bè sèbèn "tulo" A tè sèbèn "kulo"

"tile"

"kile"

Siga mana kè "s" ni "sh" cè, "s" de bè ta.

A bè sèbèn "si"

A tè sèbèn "shi"

"su"

"shu"

"basi"

"bashi"

A bè fù nin ma' kò nàñabila. (!), Nàñabila bè bila kàn nyè dafalan de nà na,

A b'a fè = A bè a fè,

N'a nana = Ni a nana,

San'o ka kè = Sani o ka kè.

A y'a fù k'a bè na = A ye a fù ko a bè na.

N' balima = Ne balima.

N' taara = Ne taara.

a' ye taa a' ka so = aw ye taa aw ka so.

Tùgàw

Caya sèbèn cogo : fèn o fèn ni o ka ca, an bè "w". sèbèn o

laban na. Denw. Dununw. Minw

Tùgà sugu ye saba ye : Maa. tògà ni fèn tògàw,

(waleya-tùgà) Waleya. tògàw (olu bè waleyaw de jira)

(cogoya-tùgàw) Cogoya. tògàw (olu bè cogoyaw de jira)

Maa tògàw : Amadu, Musa, mùgà, den

Fèn tògàw : tabali, so,

Waleya tògàw : ka taama, ka sunùgà, ka miiri.

Cogoya tògàw : a ka jan, a ka dògà, a ka surun

KO-SENW : Kù-senw bè bila kù fè de. Wa u. tugulen bè da-nyè na.

Caya bè sèbèn ni "w" de ye.

Waleya-tùgàw ko-senw : (Waleya-tùgàw kù-senw :)

ra : o bè se ka kè la ye walima na.

A bùra. A nana. A donna. A bolile.

len o bè se ka kè nen ye..

A sigilen bè. A sègènnèn bè.

tò :

A botò don. A tètè gòdon. A tètè don.

la o bè se ka kè na ye

A bè tobila. a bè nana

.../...

Kossen taw

La : baarakèla

Basa : Sanbaga

Lan : Gosilan.

li (walima ni) : Susuli, dànni.

ya : háranya.

tà : kàngtù, fatà.

ta : fàta, santa, kàta

ntan : miirintan, denntan.

bali : malobali, kalanbali,

man : jémán, finman

ma : kùnòma, tûgòma.

landi : mágùlandi, bololandí, tégélandi.

nti : janfanti, tugubaganti.

ba : cèba, soba, mágaba.

nin : banin, cénin, maanin.

kè (cè) : numukè, morikè.

Nyè-senw

Nyè-senw bè bila nyè fè de. U tugulen bè da-nyè na.

Waleya tògùw nyè-senw

la : k'a lase ; k'a lamà

ma : k'a mabù ; k'a majigin.

Danyè minw bè sèbèn u dan ma.

Da nyè dama-dàw bè yen, olu bè, sèbèn u dan ma.

ka : a ka di, a ka fisa, a ka kùrdà.

man : a man di, a man fisa, a man goni, a man kènè.

bè : a bè wari sùrdà

tè : a tè wari sùrdà

ye : a ye wari sùrdà

ma : a ma wari sùrdà

bèna : a bèna wari sùrdà / walima, a na wari sùrdà

tèna : a tèna wari sùrdà

ka : a ka wari sùrdà

kana : a kana wari sùrdà

mana : a mana wari sùrdà

tun -(O bè kè ka waleya tèmènenw sèbèn) : a tun tè yan.

Kù fè fènw : (o ni kù-senw te kelen ye) kù-fè fènw' bè

sèbèn u dan ma.

.../...

la : bema bè ji la
(na : a bè nyeman na)
a b'a sen na)

fè : a bè muso fè

ma : a ye wari d'a ma.

kàrà : a bè ne kàrà

kàndà : nàndà bè bara kùndà

nyè : a bè siran sa nyè.

kù : a taara muso kù

kan : a dalen bè kalaka kan

ye : a taara n'a ye.

olo : wari b'a olo

Ninw kana sèbèn ka tugu nyògòn na :

a bè da-minè , a da minèna

a bè nyè-sigi , a nyè sigira

a bè bolo-ko , a bolo kora

nègè-so ; dàgà-kun; sayi-jiri; baara-nyini; dà-farankan.

Nka, ninw ka kan ka sèbèn kelen ye.

danaya, binkanni, farafinya,

duguma.

Aw kana ninw tugu nyogòn na :

saheli jamana ; bamanan kan ; bamanan kan mènnaw ;

jiri turu wajibiyalen don.

Wale-nyuman dànbaliya ; baara-nyuman kèbaliya ;

San-saba ntura ; ji suma ; bù jan ; a kè cogo ; a na tuma

a nafama yàrà ; a na kun ;

yàrà o yàrà , màgà o màgà ; fèn o fèn ; a mèn o mèn ;

S
n
d
kt
re
"b
Da
a
ye
da
bèn
min
sir
Bis
wa
dàr
mata
lati
bèba
na nk

MAAN UMANDEM

Sigibugu kin na, n'i tèmènna fèrèba kan, ka fara bâlân min bë i ki-ni fè, i bë se duba dà ma, dugalensunba jâlen b'a bulonda la. Yen de, ye DALOLA ye, Ba-Mukutari DALO ka du.

E, fili t'a la koyi n'i Sunrunyana dârân, Dalola bulonba kândà, kaladenkùràba ni kalandenw Alawelekan bë bâlân bëe labù. Akèrè tén. Kalanden kùràba ni busa jâlen do : "bisimilahi, rahamani, rahimi" - kalandenw bëe b'a jaabi fo kelen, o bë sunàgù : "bisimilahi, rahamani, rahimi". Kalanden kùràba ye busa jùsi o kun" : Dangaden'in ! Ba-Dantè den'in tè kë fèn ye fewn fo yomalibugasumu, a tè karamûgù dugawu sùrù a si bëe". O kulela ka walan fili ko "n'to ye, n'tè na tugun ; Ba ko a bène don kalali la."

Dalola du kândà, Ba-Mukutari cokolen bë wolo kan a ka cèso da la. Gafew dalen b'a kùro, n'a ye kalimu su daba la, a bë dâoni sè-bèn ka dâoni fù.

- Karamûgùba, ne jigi y'i ye i ko jègè jigi ye ji ye cogo min... wa, n' b'a fè i ka baaranin kë n' ye walasa n' cè bë se ka siri n' na kérèntètè, ta k' a k' a la i ko faminsènnin.

- Ayiwa, nin ye baaranûgùn ye sa nka a waleya de ka gèlen. Bisimilahi ! Wa miniw salihati, wa tiniw salihati, wa siniw salihati, wa mani jagijagi, a n'i sègèrè.

- A na n'i sègèrè ? E, Karamûgùba, Walahi, e sara bë Ala dârân de bolo.

- N'i ye nin arafu'in sèbèn k' a kë nasi ye, i b'i jija k' a matarafa ; o de ka gèlen.

- Ne dun b'o matarafa cogo di, an karamûgù.

- Ayiwa, bisimilahi ! I b'a dâonin min k'i ko a la, ka latikâlân dumar, funfunsi la k'i wusu. N'i y'o kë, i cè, o terikèsè-bèba, i n'o bë jè.

- Subahanallah... Sibiri... o tè sun koyi !

- Ayiwa, o tè sun koyi ye, ne yèrè na filè i fè... filèlan na nka i malo b'a la n'i y'a gundu bùrùtù.

++

.../...

Sunkalo mana sé, Ba-Mukutari de bë Sigibugukin bë sali k'u waju. Dombasu, bëe bë na jaga bù a ye. O su, jama bë na fin a dala. A bë ladili kè :

- Muso ye sitanèfèn ye, a donni diyèna o ka nàgùn wa a ka fahanamadon ka nàgù o cogo kelen na ten.

- Ay'i t'o la ka maanawèrè kuntigè.

- Bi kutubusu'in na, àràkun jigginsu, mèlèkèkuntigi àrà-kun, min k'aldon bannen do, o jate dànnen do ; min bë kè nafolotigi ye, o dànnen do ; min fana bë sa fantanyana o fana dànnen... Ko bëe bë dakan de bolo... Ala ye jànw da, a m'u kè kelen ye, hali bolo, kònnin dà ka jan dà ye.

++

Dermuso kelen bë Ba-Mukutari fè ko kajatu, o ye nyè ban i ko jinèmuso. Nka sàgùma o sàgùma, kajatu bë wili kabini shè kannyè-falà. A bë sali ka darakada sigi n'a ba bë tobili la.

Mukutari

opaymè

- Ba, i ni sàgùma.

- Unba ! I k'i teliya finiko fè, i ba banabaatò dalen do,

- Ba, an tè finiko to wulafèla la ?

- Fa bë i la wa, dangaden'in ! I ba tun kakan ka min nyè nabò kabini kunun. Ni kalo yera sinikènè, finiw bë se ka gosi ka kenyè n'o ye cogo di. Kana soli ni kumacaman ye n'da la dè.

Kajatu y'i kù don ka taa baw fan fè.

- Ba-fanta, i ni sàgùma

- Unse, i ni sàgùma kajatu

- Ba-Awa, i ni sàgùma.

- Unse, i ni sàgùma kajatu

- Na, i ni sàgùma, kùri bi ka fisa.

- Ne ni fàonà de sira ka yàrà bëe kè jàondè ye.

- An tè taa dàkàtàràsonin na sàgùma'in na ?

- A na nyè o. Nka N'Batdoma, kana kuma sama Baba fè, n'to sutura la. Mi n'ka tilefilatobili ma ban, i jija ka sokàndà-baraw bëe kurutigè.

68ans R

- Na, tile na gan dè. M'a fora sàgùmada kelen kàndà ne ka finiw di gosiliyàrà la, ka taa na san sugu la, ka nyà folon k'a susu, ka tobili kè...

- I yèrè tè denmisenwèrè ye, i nyè bë du cogoya la. Finiw gosili de ka gèlèn a ma. Min ye susuli ye kalandenw n'o kè. Sani i ka na ka bù suru "a no mba ... n'falo ka tilefanadaa sigi.

.../...

- Ullonmaka kajatu, kajatu n'a kajatu nyakwakwé kajatu
 - N'taara sugu la.
Spaquesse
Womepanue
Murberé obibue
Waggentotue
 - Ka sugu diya.
 Sugutaasira la, kajatu n'a teri dà bennna.
 - N'dùgù kajatu, i siko ?
 - Ne siko y'i dalakuma yé Rematanin ? k'an to ourafana-dun na, n'y'i pérèkan mèn dà fè, kòori o tè n'burenkè ye.
 - ée, o do kè.
dennin, i ma se dè.
 - ée, wajaa, a ka go e de la dè n'o tè anw b'an diya su o su.
 - é korow ye da o da tugu, e n'o da yèlè.

++

Kajatu selen foloba kùrà, a n'a terimusó dàw ye nyà-gùn kù.

- Kunba, n'b'i fo haali sègè, jaa, maa tè don wele don na.
 - kunba, a ma se nin na, haali ni Ba-Mukutari y'i gir. ka bù a ka du kàndà kajatu nà fè, e makan k'i ta o fè, a diya dennin bolo, a laminè, miiri dé be nyà kè dulo ye.
 - Walahi kemisa, i ka kumakanjuguya tè dè nka n'i y'a ye Ba-Mukutari b'a ta se ne ma ka tila ka ne gir, o sàràla kajatu de nà fè... un un.... a sunja yèrè de tè kun ne na.
 - Ba-Mukutari ka jijukùràsaya ye kelen ye nka kajatu ka maaya, o dogolen tè. N'i ye maaw samatà ye mangorosun na, a son de konso.

++

Kajatu tulo donna nin tigèlumali'in bée la. A see ginnatù ka bù sugu la, a tèmènna Cèfin ka kalaliyàrà bòlùn fè.

- * Opauemue
menyay
gyybenue
 - Kajatunin, nin y'i tèmèncogo y'i korow la ton.
 - Cèfin kalancoole, i bè di ?
 - N'tè se ka n'i bée di bi kelem'in na; sini i ka na n'tè na n'wà to.
 - Walahia! cèmin, e bè sa n'i ka malobaliya ye.
 - ée, e kùndà n'i n'wà dòrùn.

++

.../...

Surafana dunnen-kù, DALO A demmisènniw bolila ka cè dà kumbèn : "Shèki nana, Shèki nana, i y'an sama mun na bi ? "Shèli y'i bolo Fa warimisen na k'a yer'ti kan. Dukènè na, a ko =

- Asalamuwaleku, DALO

- Alekumu-Salamu, Laji AYIFARA. Bisimilahi, AYIFARA. A ye taa ka bù yen, denmisènw ! Kajatu bè nyè fè.

U setan kajatu ma, shèki ye dulokiba gomilen cè ka ngèlèso yèlè. A nufèmaa jùlen bè n'a ka forokonin ye. Kajatu k'o ma.

- Sigiyàrà filè.

Shèki nufèmaa y'i kanto :

- Cè, haali i ma tèmèn an ka butikida fè i bòtù sugu la, sofèrè tun na segin n'i ye.

- Ne y'a fù aw ye ko n'sen dèselon do n'kùrà wa ?

- Cè, i definyàbdcogo man nyin bi dè.

- I t'i tulon geren k'i nèn kunun i ko dàw.

- Dennin, i dun dalabo kunanya o kunanya, a timinyalan b'aww bolo.

- Aw nyàgàn caman y'o fù yan ka tèmèn.

- A to koyi, cèw bè bù nyàgàn fè nka cèw tè kelen ye dè.

A tè Shèki ni muso cè dè ; k'a fara k'a da.

- Aw y'a tile dogo ne la dè, ne kùni tè kè maa si ka naaninan ye.

++

Shèki Tijani AYIFARA, terikèkumalasela wililen, Ba-Mukutari ye kuma bila u la :

- Shèki y'i bolo mèondà bù Ba-Mukutari nà fè.

- I ni ice, AYIFARA. Ala ka baa kelen bila a nà na, Sirif AYIFARA, Maanyumanden, AYIFARA, ka suchèrè caya, AYIFARA.

Shèki Tijani n'atterikè kelen ka bulonda sagon, Ba y'i kanto kajatu ma :

- I ku tèmèn j'èn yan, dangaden'in.

- Ba, ne dun yé mun kè?

- N'i bi ka wuluya la, i ka n'a se ne ma dè, musokolonden in.

- Ba, ne dun ye mun kè, o ko jumèn dun bè se Na ma.

- I ye nin y'i ha de la, den barika b'a ba de nò fè; a tè kè fèn ye fain, vanzianfinku'in.

- Ne dun **ge mun kë sa.**

- I daminè, forokokolon jusgalen'in ! Niñ y'e kan ye Sirifukè ma k'a sara i ma dom furu la. Finikisènin kunnagoni, m'a to yirandaga la a bë taa koliji fè.

- Ba, ne ni ale tun tè dèp ne n'a torikè da tun do.
ù, ù, ù, e tè kë naaninan ye, dumnan dun yera e ba la o. Foroko-fashesi'in ! Niñ y'i ye ka nin, maanyumanden kumanayèganya jango k'a kdratigè, n' b'i ku tigè. A ka fisa i fa ye, a ka fisa i ba ye, n)k'i minè i; a nyugànwèrè la tugun.

paus jorépu Kajatu taara i da sonyékàndà na a bâ fè yen, o y'a wele.

- N'Batòma, se i da la, i kana bònèwèrè se n'b' i deli de koyi.

O su, dali këra kajatu ye aka sundegù ma k'a ye. Dugu jèlen a ye sugusira minè. A ye sugusira yèlèma. A segigmatù, u ka kin musokàrba fila b'u sù, Nyele ni Suruku kùni.

- ée, Suruku, n'ko nin ye karemàkù musokàruba de ye.

- n'b'a dàn tigitigi kajatu tè wa, dudenmusofùlù do. Nyele, n'ko Shèki Tijani bë k'a ka dagabanemuso saba ninwato so ka bù a fè tile fila'in na.

Témoins - Shèki Tijani !! Ayi, a dan de ye nin ye... Kura ladonna a fè haali a ma san kelen bù... Ayi, nin tù tè musoko yé... o banna...

gouverneur - e de b'a byini k'a sidùn o.

- Subahanalahi, nin den nin ! Fèn min b'a den bù.

- Aden wa ? A ~~so~~ a mûden ! shèki Tijani denmusofolo furusan, bérè si t'o ni ne jigisan cè Seku la, dun ni kajatu ye sankelenden ye.

- ée, i m'a dàn cèlasigi bë koabée se mûgù ma!

- ée, cè ninw ye maa yé wa, kelen t'u fa u tè Surunya ka kelen Fa.

- anw kù, anw ta Kèra a la dakan yé, cèw k'an fili, balmakèw ka tila k'u kù don an na, a tù ye sa Ala kan'a to an kansira ci a muganbaaw ye.

- unun... bi demiw wa ? Bidenw m'a nyè u yèrè ye Jango bangebaa.

- ee, Suruku, e m'a dàn nin ko" in kelen bë shèkilisabasi-ri ye, cè t'a nyè i ye, den t'a nyè i ye, an k'an dulon, san ni dugu cè sa wa.

- Nyele, ne kòni y'a dàn ni min m'a ka cèsirijala cùrin i ko kulusijala duniya na wo ta o la.

- Mušokulusitigi sa kè, naraya sa kè....

- I yère ka dù fà o la, tile gantù do.

Kajatu y'a ba ka tilefilatobili baaraw bée kè, bòli t'asye, donni tè maa si ye fo Shèki Tijani. Su o su fana, Cèfin n'a terikèw bée taa siniman na hi ja ka di. A ni Cèkura ni Madu do nin su'in na. - Cè, bi ja ka farin de, a baravokènin ye o don denning karatefilila'in de ye.

- jaa, anñankè cogo dù ye su'in na.

- Gè o, oobbee'n'anta, ne bè dù ladon bi o ka n' lato, n'ku ni n'sùn bè jalen do kajatuko y'a sababu ye.

- Cèfin, n'i m'a fà i ye ko o ye sirakura bù.

- Abi tile ka sirakura bù, wa maa t'i fère sugutaasira la, a n'a dùgànin fila do.

- Ne kùni y'a dòn i ko b'a ye.

- I kanacisju kè cèju ye sani cèkorobanin kakala'in k'i a fid oñi un magovsia.

- A bè kè di ? Da yèlènnen do o ye, a tugulen do ne nyè.

- Bo, yem sa, u y'a tugu cogo o cogo ni kajatu sunna a bëjèlènìt et n'in .

- O tè wili, jango a kelen de bè si a ba ka sonyèkàna na, o dun finètiri bilalen bè bùlùn na.

- I kòdi ? Sègin à kan ! Cè o, i ye Kumaba fà nin ye koyi, taktu k'akù i da

- Kobakèntètaaka kumabafù dàn.

- I dun k'i sin kù la, o ka fisa kùlamini ye.

- Niminèkamantè fà ni dûngòko.

- Ha, kamaleñkùrù, ek'i kùkili to bama da ka kù mà.

- O do kè, ko bée bée kè fenninnçinin sùngòcaman nù fè.

- a y'a tostan sa...
+++

Kalo wàro kèra ten, bée sigilen bée n'i, ta y'i kàndà. Kajatu bée sugo cogo min, a bée kelennakuma kè ten.

- Ununun... Ne kòni m'a dòn'n'bàkun kèra min ye duniya na. Su kuuru, tile kuuru, n'bè soju la, kaeni n'teriw bée tara, n'

.../...

tè se ka n'sen ta k'a da banakù, banakùmaa tè se k'a sen ta k'a da du kàñù ne nà fè to n'a kèrà nin cèkoroba fagulen'in ye... N'a b'i kàñùn wari de bè ko bée nyè... Ne na ko d'i kan, i tè nyinè min kù... Ba'in yèrè kùni, n'tè bù, o ye se ka kè nka ka n'su ka kè maa kan, n't'a fè ka min ye... ée, an n'o ye... a bè ne ni e de ce sa o, Shèki Tijani.

++

O dugusèjèfilana su, Shèki Tijani n'a terikè nana u nacogokelen na. Sènkisankati jòkan de wa, warimisèn dicogo demmisènw ma wa, foli samacogo de wa, nin bée ye Shèki Tijani n'a terikèkumala-sela nakan ye kajatu suràbaro. O su Ba-Mukutari tun wililen furusiri dà la Sonsorongugu kin na. Terikè lo kajatu ma.

- Cè, anw yèrè na worotigè sa, an bèna i yèlèma, an ka so, o fèrè ka bon e n'anw bée ma.

- Kàri hérè ? Aw ni jùnin bènna o la, ne kùni tè.

- I fa kè, e bè nyininka wa.

- Ala ma n'kisira, cèdagaran yaadalen si tè ne san, Ala ma n'kisira.

- Sabali, i yèrè na i yaada an fè k'i dagabanayonko i damaso n'i damamùbili kàñù... an b'i Datusunu.

- Tuuu... damè ninw. Aw tè so kè, aw tè lahara kè. A kana dan a ka baarajugu kè ma, ne bè saya kùràdùn tilekelensigi y'anw kun.

- Laji-Màru mòden, i bolo d'i dusu kan. Hùrùnmuso mankan k'i da fa kama la tan k'a yari hùrùnkè kan jango i maanyumanden nyàgùn.

- Nciiim... aw ka hùrùnya bènnen bè a ka dufada ma, ne tè kun o kùñù. Aw ka maanyumandenya bènnen bè a ka kulusijala ma, o tè foni ne kan ma.

Kùràtefagusa, aw tè malo, aw mòdenfilan.

Shèki kumana o kelen na dèrési.

- An ka taa ! kabini Ala ye n'da, muso ma deli ka n'dùgù-ya tan. A fùlù n'a laban na kè nin ye.

- Taa dè, taa... i na sa ni ne nege ye, bakùrà'in.

+++

O mankan bonyana ka du bée fa siginyàgùn na, dòw kun dalen oè kogoninsurunni na, dòw kun denkunnen do bulonda la. Minw bè filèli la, o lu bè lakalita nyinin. Minw bè délilila, olu bè sabali nyinin.

.../...

Dennisénw y'u to o la ka cè ka mòbilikura bée naaninaani ni ndudenfèrè ye, k'a sigilanw bée farafara ko a delilen bë ka yè-lèn o dà ka ntola kan. Kibaru b'i ko Finyè, Ba-Mukutari këlen ka nin'mèn, a bolibaatù donna a ka du kùnà ka bà furusiyàrdà la, sonsonorbugù kin na i ye cili da kajatu n'a ba kan, dòoni ja bë kè u'sababu ye fo ka ba da lapitani. A ma kun kinna-maa si la ka na karamugà deli fo Barù-nansi, bée de y'u kulekan mèn k'i to i ka so.

San kelen o balawuba'in kù fè, kajatu kùgù fara legelege. A këra i ko màyàm kalodibi la, nka maa bë se ka kalony anomia lielen kè i nyè tè da kajatu kan jango a ja.

Kutubusu, donbasu, kajatu bàrà a ba nà fè ka taa wajulikè, yàrù la. Alanyininbaaw ni musonyinibaaw, bée ka kàldàsi sera a manin su im na, denmin nàorù y'a sababu ye. Sigibugu musokàrùba fila y'u deliko daminè :

- a fù nin tè karamugà dennusofàlù ye fewu, a yèrè bë cogo dà la fo ka n'fili a ma.

- karamugà ka dembaya do, nka faama n'a ta o ta, i n'a fù kajatu lasirità do.

- walahi, nkalon bù n'da, nàorù nin b'a la o tè kè gan-san. Bi m'an bila denwolo la sa.

- kùnà'invjanfanña sa an.

- unhus, nika sisau ka fèerè de ye ka fininin la kù-nùbara kan ; fini ye se ka kùnàbara dogo wa ?

- ée, ée, ée, nka ni nin ko'in tolila don o don, Sigibugu sigi n'a ban o don.

- o fitinè n'o balawu, Ala m'an kisira o ma Jùnin dun ye nin jigilatigèko se kajatu ba ma ?

- Den tè bù, maa tè don à kàn ; i n'a dòn nin ko'in kuntaa ka jan.

Tile fila kùnà, Ba-Mukutari tulo donna o kibaruya la. Sibabugàli ma ye nin sen'in ta la ko binkojugu a da kan. A sinna ka balimasiraw bée wele dunyàgànye la haali terisira dàw nana fara o jama kan.

Nin don'in na a y'a muso saba sigi an'a denkèkùrùba fila, k'a balimamuso, Rokiya n'a balimakè kalifa wele, ka ci sama a terikè Bakari ma n'o ye. Sonsorongbugù kin alimami ye ani Baro-nansi n'o ye. Sigibugu musokàrùba ladamulen ye.

.../...

Jama Dagalen, a sùrùla ka denkòkràrùba bila ka kajatu welle. Kajatu nana i meru so selekenin na.

Ba-Mukutari y'a yèrè sùn kuma la, ka kuma, ka kuma, ka kuma to kuma b'a saran k'a da kanga ka tila k'o ja pewu :

Silamè jama, Yo bë ne ka du kàndà, kajatu filè nin ye, a ye nyamaadenkùnù ta bùlùn fè. Ne dun ye n'jù, fajàyàrù la, k'a tanga bùlùn dabalijuguw ma, k'a dumuni, k'a fèrùbù, k'a sen bù maa-jugudenw sen na, k'a sen don maanyumandenw sen na. Ne ye n'sekoda-majira bée kè kajatu ye, nka kajatu ye ne jigi waaro, gasidùnbaliya y'a sababu ye, furumusojugudenya y'a sababu ye, Sigibugu siginyà-gùnjuguya y'a sababu ye...

- Denfasanen bo ye fila ye, kelen bë kè k'a ba nàràkù, kelen bë kè k'a yèrè nàràkò... faka filanincètigè, i hakili sigi Mukutari... Bakari ko ten.

- Rokiya : "ne kùni y'a dùn an k'an jija ka dabali nyin-nin kùnùko'in na walasa an bë ka fèrè a furucogo ma. An ka kàndà'in tinyè.

- Bakari : "Subahanalahi, Cibaa Mahamadu kanu kùsàn, aw kana a da maga o kuma la tugun, kùnùtimyè haranulen do kuranè kàndà, a ma daga fewu.

- Barò-nansi : "Nin kèra jibùnnen min ye, n'a voyora, a laniw ni kajatu bée de nyigin."

- Bakari : "Ne Bakari ye mun kalan kuranè kàndà, ko m'lenmuso ye kàndà ta k'a sùrù a ma don furu la, a dagalen do a ka faa, ika..."

- Barò-nansi : "ee, aw y'a to, ni min filè nin ye, ja bë u bée kàndà k'a ta sigibugu yan fo Sonsorobugu. N'i da ma don a kuma a i denmuso kùsàn, i da na se a kuma kelen'in ma balimaden kùsàn. La sa, kùnùta, o ye donkelenko ye nka denfadunni kuntaa ka jan."

aatinin kèlen o sùstàlila, kalifa y'i kanto :

Jama ka sabali, kuma tara k'a fori, a ma sara kajatu a, kuma dun ye galama ye, a bë taa bolo bée fè.

- Barò-nansi : "O tè wili, wa ni tu ma gosi a kònàkò tè un, aw y'a to dennin k'a ta fà".

Kajatu ye kuma sùrù o la sa.

- Bancinin, ne ni e ka so cè tè san dàmadù bù sa.

- Kalifa : "òwà, ne famana i ma n'ka du kàndà kabini waa-ijan".

.../...

- Hajatu : "dowerè tè dè, Ba de dalen tè ne na, a hakili la ni ne ye n'sen ta k'a da kènèma kò ne bè taa kovèrè de la..."

Ba-Mukutari ye kuma tige ton...

Tuuu, i tè malo !

- Kalifa : " n'kàrà, sabali i k'a lamèn"

- Bakari = "Mukutari nin dabila, maa n'i den tè kuma sama jango denmuso"

- Bardò-nansi : "O bè n'a ta, fini koli de b'a jè"

- Hajatu : "Ayiwa, kuma kelen de bè ne fè k'a fù. Kàrà min bè ne na, a ma da bùlùn fè, a dara du kàrà yan de. Maa tè don ne kan, ne yèrè tè bù ; Sigibugulakaw bée b'o kalama. Cènyènatigèlen si dun tè du kàrà yan..., à, a tigi sa, aw t'o nyinin."

Ba-Mukutari sinna ka ja ten i ko kolo; ja'en do todunna kan na. Basinamuso ninw girinna ka wili, Ba-Awa k'o la :

- Subahanalahi, k'an den kè an sinamuso ye ; aw n'a dàn kasa tèmènna kùnwàrà kan.

O don dunyàgànye danna ye, jama carila nin kuma'in kan. Basinamuso fila bée sutèra o su k'a tò to kajatu n'a ba ye.

+++

O dugujè, sigibugulakaw ye DALOLA kibaruya kè u dalagèsè ye. Futufurufeereyàrà la :

- ée, i n'a dàn duniya wili min fùra, a sera dè.

- aa, ni mori ko duniya wili sera, a tè fù a yèrè n'a ka walankolon kù dè.

- ée, nka karamàgù y'an ni silamèw bée jigi misènya,

- aw de tun bolo falen do a la, ne kàni tè, kabini ne ni kàkè ka kèlè la n'a k'o furabù tè nyè ni ne n'a ma jè.

- kana nin fù n' nyè na, jaa, biko t'a ta ye.

- Anw k'o kèlè furabùbaa kèra sonsorongugu alimami yé, karamàgù Eukari kàni.

- Muso o wala, i ka mugu kèra i bolo kari ye dè. I y'o ta si dàn ; Nyèba nyininka banin.

- O bè n'a ta, o tè na sun k'a denmuso nyinin ; o tè bi cèkùràba ye dè.

- i jù n'ka dà mèn dè, a musonçinin san tan ni saba de furula a ma ko alamandi. Kèlèkèlèbùorè kùrà o kùrà, tisolan bè sàrà a la.

+++

.../...

Sigibugu dambayàrà la =

- Musow kùni tè kè fèn ye fewu, ni ne kùni ye n'ta fèn o fèn ye mori fè ye tugun, Mukutari ta'in kù, o bè taa u ka so, o tè si.

* a morikèkakalanin ninw to yen sa, n'i y'a mèn k'u nyàgàn jadà tè, nbàràñ bâlen t'u judawo la.

* o tè wili, bari n'i y'a mèn n'dalakilisi ka di fo da ka mäsönyàrà sàrà dè.

- ka bée gir ka bù dennuso falen nù fè ka tila k'i biri o kan soju la, èe, kòlònjugu jiri bë kari a yèrè kàrà dè.

- nin ko'in kelen b'a yèrè bolo dulokininkanba ye, a dàgàkun tè nin ye sa a tè bù ni su tè.

- èe, a tè nin y'a yèrè bolo sa, ni kumatù ye se bolibasùn na, mun y'a yèrè nyàsànw tigè ?

Soju la, Ba-Mukutari kelen bë kelenakuma na :

- N'Dabamasa, ne dun ye mun kè ? Cibaa kanu kàsàñ, n'ka waléjuguw hakèto. N'sera n' nimùgàmusow ma ani walimuso canan, nka kajatu y'a ka npogotigiya bée kè k'a ban, haali n' ma nyè kàràta k'a filè jango ka s'a ma. N'Dabamasa, e min nyè b'an bée la, n' tinyètigiya nin kelen'in na, Shéki Umaru Tijani DALO mèdenya kanu kàsàñ, cibaa kanu kàsàñ, n'ka bato kanu kàsàñ...

Kalonyènama naani tèmènna, don o don dà bë fara Ba-Mukutari ka nùgàfinneya kan ; don o don fana dà bë fara Sigibugulakaw ka sigali kan: Cèkàràbaw barokèyàrà la =

- Ne ma d'a là ni fatin nà dà, kowèrè bë sàrà kà'in jukàrà,

- N'a tolila, a kasa na bao o, den kàni y'a fa de tògù fù.

- A m'a tògù fù, a ko do, a lakalila cogo min na, ko ka fa nyininka, bamanankan ka gèlèn dè.

- Bamanankan gèlèya b'o de nà fè, maa tè maa ta a tògù na nka kuma fùra cogo o cogo, i b'i niyàrà y'a la. Anw kàni tè oiden ye sa.

- wa, fa tè, n'e tè dàwèrè nyinin.

- Bo yen, fa do.

- Fa tè.

- Fa do

- Fa tè

.../...

- Ta do.

Olu y'o sùcàli kò fo k'u niyàràkèlè sùrù.

Kajatu kàmè ginyàgnen fo a bë nia se jigin ye, a yèrè ye duryegùn
dà wele. Siginyàgùnwa ka kòlùsili sera o ma :

- aa, ko bë sen na DALOLA bi dè.

... , ... , du cítàrdà, ko kajatu kèleñ bë ka jama wolo k'ò
sigi.

- kabako ! Ni maa ja sa ko bëe juru b'i la, n'o tè, ne
yèrè si bëe la, n' m'a mèn ko muso ye cèjama wele k'o sigi kuma na,
jango denmuso.

- òò, i ma Barò-nansi dontù ye ka da Sonsorongugu alimami
kan.

- nin kùràfù'in bë sumu bà, n'taara n'da walasa dugujè
kana n'minè.

- nka maa bë taama, i bë segin ka mununa, nin bëe ye Ala
ka seebaaya ye.

Jama dafalen DALOLA du kànà, kajatu ye kuma ta, Baro-nansi ni kali-
fa kèra kùmalaminènaw ye.

- Ne n'aw wele baasi la, bari kumafùlenkùrà tò ye dalamaa
ye. Ne kùnà'in dara sà'in kànà yan, a ma sé n'ka don o bëe la k'o
nyèfù a ye.

- Naamu

- Ne y'a to ni ne denfadùnni sigasiga ye k'a da Ba n'a
nyàgàn caman ka juguya kan.

- Naamu.

- Ne ka denmisènya kùnà, ne hâ foniyàrà si sùrà min b'a
to ni bë se ka n'yèrè sàn hakili la, maayabolicogow kàn.

- Naamu, maa bë den dù wolo k'a lamo, o bë segin k'i lamà

- wa, Ba ye n'terimusó minw gir ne nù fè yàn, olu de ye
ne sàn hakili la kùnà'in nyininkalidon mana se. N'terimusòw.

- Ifatè, bunteni ka dàgùn nka a tè kuru ka bila dufa la.

- Bëe ko ne ka du, ne ka du, i n'a fù ni duw daw bùlen
tè ka bila bùlànw na.

- Naamu, dugu ye dugutigi ta ye, nka a bùlànw ye denmisèn
ta ye.

- Ne ta tèmènna ni dimi caman ye nka dàgùmusòw bë n'fè.
Ne kàni bë min nyinin Ba n'a nyàgànw fè, u ka se u dènw kùrà ni ha-
kili ye k'u lamen n'a ma kè sibangbugòli ye bari, haali n'i ye wulu

.../...

koron à b'i kin, kuma tè màgù ma.

- Maamu, maaninfin balo tè to dàràñ ye.

- Ne den'in dun, fa b'a la, min tè so kàndà yan bi, o siga ka bù aw bée la.

- Maamu, anv tulo b'i la.

- A fa ye cè ye, min bè se o yèrè kùrà k'a d'a ka baara sàrà kan, hàràñ do a ka fantanya kànà, ne kajatu DÀLÒ b'o cè kelen'in de fè n'o ye Cèfin DÀNTE ye.

U bée da wagalen tora ten.

Hamidu Magasa

Nyumana

22 J'ai tort de me plaindre de toi, tu prends plaisir à maltraiter les horribles gens, et à laisser les grands hommes dans l'obscurité, tandis que tu favorises les méchants et que tu élives, car qui n'ont aucune vertu qui les rende recommandables >>

X POYI KO DI TUGUN ?

Mamaudu Sar...

— DENW N'U FA —

Gè do tun don, a n'a muso,
a n'a denw. U tun sigilen bè,
U bè dumuni na

Den eè koroba, y'i kan to:

✓ - A b'i ko Ma konoma den;

Tilaneè ko:

✓ - Nin ka di Baa ye saf

Fitinìn wilila, k'i bolo da a fa kun na.

A ko: wara koro filè nin ye sa,

✓ A y'e kè tlèku k'i sigi.

Poyi ko Muso ye mun ye?

A b'i ko Sego,

A tè siri ka bila densem Kè nyè

— A ko —

Da dimi k'i faga,

O ka fisa kònò dimi k'i faga:

Min b'i kònò, i ko fò,

I da ka fara

✓ Ji kè koro kan,

✓ Digon kasi kan,

Kole gosi kunanda la

O kèlen b'an bolo lada ye

San nana o San ma na o

Ji bè lenburu la.

San nana o, San ma na o,

Bamba bè ji la

Sunbala ma na diya cogo o cogo,

Maa ka na nyina Nèrè bòla tègo kè.

Poyi ko di tugun?

MALO

Feyi tè hòròn kenyè,

Fò maloz.

Min bè san sugu la wa?

Un,un,e malo kontè dè.

Malo jumen don?

Min bè ka foro Takè?

Un,un dè,Foro la malo
de bè kè sug

ula
 malo ye.

Malo jumen don?

Malo min bè bò hòròn kè ni Sàn cè,
Ka nagashi,fo a sen tè se ka shè fan ci

A Sàn kelen filè nin ye,

An bè ká nyògon goro

basulu kono

N'KA

An bè lajèlen bè an yèrè kè

Wara nin faga baliw ye

POYI KO,

Ka n'i i ka Maa sèbè minè

A ka musoko son ma;

N'o tè,i tè Maa sèbè sòrò
dunuya kono.

A KO,

Den nin ye cogo ka nyi,a kuma kan ye
Nka,ye ko nyuman tè halaki sa

A KO,

Fama sen kàn ye Mòrifà kàn ye,
Fantan ko moloti moloti

GURO TARAWELE KO POYI

Dunuya a ni cè kòròba nani

Dara nyògon fè.

Cè kòròba nani ye den nani sòrò;
Denw kòròbayara,ka sa.

Cè kòròba naniw ma kòrò,

U ma sa;

U mè kòrò,u tè sa

F Dunuya yèrè ka sa

Cè kòròba koler tun bë kmona;
O tun tògò ye ko Doniya.
Donniya den tògò ko Baraka.
Baraka kòròla,a sara;
Donniya de bë yen

Cè kòròba flanan tun bë tilè bi;
O cè kòròba ~~xxx~~ tògò ye ko Balimaya
O den tògò ye ko Hinè;
Hinè kòròla,a sara.
A Fa,Balimaya de bë yen

Cè kòròba sabanan tun bë Bafè
O Cè kòròba tun tògò ye ko Furu;
O den tun tògò ye ko Sutura.
Sutura kòròra,a sara.
A fa Furu de bë yen

Cè kòròba naninan tun bë kanyaka fè;
O tun tògò ye ko teriya;
A den tun tògò ye ko jigi.
Jigi kòròla;Jigi sara.
A Fa teriya de bë yen.

Ne ko,nin ye nin ye;
Ni maa minuw ye nin mè,
U na don ko Fa tè maa shi la
Bè b'i balo cogo don

TISO KO WOLONFILA

Cè tara buruju gosila fè yen.
A y'a buruju gosi;a ko a ma:
E. nin ye ko gèlèn ye sa dè;
Ni ye tiso ko wolofile kè
don o don ka tugu nyòn nò fè,
Saraka shi t'o la,i bë sa o don.

Cè segira so;a bë kelen na kuma là:
"Jòn ye nin nyògon ye;manamana kuma,
Tiso ni saya bë sira kelen na wa?

Don dò la,cè tilà la sali la;
A y'a sigi a ka golo kan,
A ye tiso daminè.
A ko: ee tiso...ee.
ee tiso...o.
ee tiso...A..
ee tiso...ayiwa.
ee tiso...Waayi.
ee tiso...waaladeyi.

A ko ka bë na tiso ko wol'nfilanen kè;
 A den kè köroba y'i pan,k'a nun minè.
 Cè ye bi ti.
 A ko:fo tan.
 A tè bò san konin fè

PIRIPARA

Ali ni sogo shu tè,
 Ko nyagamilen don:

Den nin y'a parau,ka,don nka buro kono;
 N'ye nkun körutan,ka lajè;
 A jolen,a bë woshi,a bë yérèyèrè.

Ne ko bisimilayi,
 Mun de kèra?
 Ay'i Sigi,ka kuma daminè.
 Ne da yèlè llen tora.
 Kaba ko;don o don,ko kura

A ko:

Cè do ye nbisimila a ka buro kònò;
 A li ne mà sòrò ka don,a ye nbole minè,
 Ka ne la**bò**,ka ne la~~don~~ a ka mobili kònò
 Ka turu kelen cè,ka turu fila cè;
 Fèrin bë cè, fèrin bë bila, a bë kuma la,
 Buru buru buru buru....

Nin tè bashi ye..
 Cè dun ko di sa?
 I ka di n'ye,
 Nb'i i ka ko la,
 E tun bë min?
 Mun de y'a kè,
 Ne m'i ye ni bi tè?
 I bë n'don tan,
 I bë n'bò tan,
 Nfari b'i ko tasuma
 I hè n'yuguba;e dun ko di o la sa?

Den o...e dun ke di o la ?
 Ne ka mun fò,a sen bë taa,
 A bolo bë taa..

E dun yòrò jen tun bë taa?
 Ne kun~~kolo~~;ne bë~~nk~~ko file,
 Ka nyè filè,ka lajè ni maa nyè t'an na;
 Yan ka di yen ye.

E E.. den o wala,
 Diman a ni goman
 Yoro man jan myogona keyi;
 U bè bè maa nyè ji bò.

KURUW KA TZA KA NA

A ka na kè maa shi ma bashi ye

MAMADU

O tè tinyè ye,
 Maa daw du len bè fashi;
 Olu de ka ca ni maa tòw ye.

LAMINI

Maa te se k'i tile kè
 Munumuni na.
 F'i ka kuntilen na' kelen minè den do

SAMBA

San b baa bè sòrò fen bè la;
 fe n'i ma se na a ye
 Sugufié la;

PAPA

Maa min tògo ko papa,
 O ta ye sabali ye

MUSA

Don o don Mun sa?
 I tè Ala minè sa,
 Min den i ka fo an ye

BUBA

Buubaa konin tè foyi to ye;
 N'a ye jiri minè i nyana,
 I b'a fò ko Ala m'a da.

NCI

Maa min tego ye Nci,
 N'o dan na, a bè falen,
 A te se k'a han maa tòw ka
 Kumax kan ma.

AWI

A MI

- ✓ N'a ka di,i ka to to,
✓ N'o tè, i ka bè kè tayi

ALIFA

- Ali i Fa.. . O ye nenili ye;
✓ O tuma i yèrè ALIMA

AWA

- ✓ Njaga séré..
✓ Kankarimada tè témè o kan;
Nka maa dòw be yen,
Olu tè ladili kan mè.

KADI

- E.. nbaden. i ka di..
O tuma na,
I nyè bè Goman min na,
I t'ò jira an na.

BINTA

- I b'a ta,i ba bè ta;
✓ Ka bila i ka poshi kono,
Ka témè ni sen fila ye.

KURA

- Don o don do kura..
Ni dugu jèra,i ma na i sigi yòrò
lajè,i na fili o ma;
An tòrò la sa,
Subahana..

MUYI

- A kèra cogo. dj.,
Aw bè jakuma nin
De wélé la wa,
N buran muso de ko don?

KUNBA

- Kun bafya ye fen nyuman ye;
Nka kun misenya fanatè se ka kè
Bashi ye.
Aw ko ki o la sa ..?

AYISATA

- ✓ Ayisa ta'a..
O ye mun ne shi kuma ye?
Yani i ka fò a ka ta'a,
Aw tè kuma ka bèn a la .

- SALI -

- SALI -

Bo biri ka wili nyè sa..

N'i sègèn na,

✓ I na kaca kaca digi

FATU

E.. nbaden ..

Ni fa tun bè tu,

Maa shi tun tè taa

✓ Faran bara koyi

- FANTA -

✓ Fanw bè ta to ye bara ye.

Numu cè nin dò na a bolo

shu i nyè la dè

MAMA

K'i Ba wélé shinyè fila,

Ni ko wèrè t'o kòrô,

Fèn duman tè tèmè o kan.

UMU

Fèn min ka di i ye,

✓ I k'o mu,

Nka,u bè tè mu da la

Ka tèmè dè..

MAMU

N'i y'i ci kè

✓ Maaw muli ye,

I t'i na i yèrè mu don dò la;

✓ O y'a sòrò maa tulu

Négé bòra i la.

- WOROKIYA -

A jèman wa,a b'ilen man de?

Woro shiya ka oa;

Nka woro min kiyalen don,

✓ O ye woro nin ma ye..

SEYIDU

Sé koni dulen don tuma bè,

Ni maa min ko a b'o latilen,

O kelen kun ko.

POYI KO....AN KA TO TEN,

✓ Ali Basa ma na dan jeni ko kelen ma
A na mó.

- KADIYATU -

E.. ka diya tu..
 Ne ma o nyangon ye,
 Ni ye diya tu,
 I bë goman de kunu kè.

POYI KO KADIYATU...
 Kadiyatú ko:ka dun..
 A ma na min sòrò, a b'ò dun;
 N'a ma min sòrò, a b'ò dun;
 N' a tè dumunin kè la,
 A bè dumunin kè ko kuma la.

POYI KO KADIYATU..
 Aka bon.. a ka bon .. a ka bon..
 Bonya dan don,
 Ni'i yo fara surunya kan...
 I ko... Kadiyatú...

Dòw ko ka tagama sen ka di:
 Kelen:worow bë yèrèyèrè,
 Funtenin bë bò;
 Fila:nin sen ko carau,
 Bo bara bá fò:i ye ne bila min.
 Saba: kunkolo bë kéléku ka taa,
 A bè kéléku ka na... Kadiyatú...

✓ Nani, : sin baraw bë lorobètè...
 Légalé, l'orobètè, oul' l'orobètè de ma

- FANTA -

POYI TE..... PAYI DON.....

✓ Lawalé, Mandé kohò, Sankalé dòw tun ka bara ye ka Dugukolo sòn,
 Samiya tilé jo wagati la,ka filèli kè,ka lajè,ko minuw bë kè San kònò,
 k'olu fo.N'u tun ye joli jènsèn jow kan,um tun b'u kan to:San tarala ..
 San sinsin na ;o de kéra u togo ye:Sankalé

Ne ko Fanta..
 Fila fiman..
 Fanta,e dun ko di sa?
 I b'm nyè nka tèmè..

I ko di tugun?
 Ne ko fèn bë kelen kelen,
 Fo bonya..
 Bonya ye fila ye:
 Dumuni ka bonya
 Ani Maa sèbèw ka bonya;
 Ne kan bë folò de ma.
 I jo...

Musow ko sanu ni weri;
Musow bè?
U caman...
Ala m'an kisira olu
Mashiba ma...
A mina...

I ko di tugun ?
Sé a ni Sebaya,
Ka fanga bishi,
Ka a tuluji bo.
A tèmè to ka maa tèw
Téréké...
Subahanalayi,
Nka, ko bè ye waati ye...

E dun ko di sisan?
Maa tè don ni ma kuma ,
Sa nin nyègen b'a kokon,
Maa nin nyègen b'a kono...
Ne ko yèrèdòn...

....Woliden nim,
Maa kònòta de b'i kè Maa ye...
N'o tè Fèn nin sen fila caman
Bè duguma

POYI....KO DI TUGUN....

Wolo hèrè la, mo hèrè la
O de be se ka Hèrè kè
A Maa nyogòn ye....

Tan tan soro ye jeni ka nyimi ye

— 47 —

Z A N P E J; A. N. K Q.....

Ni ye Dolokiba kura don,
N'i y'a bolo kelen cè,
N'i ko "Maa shi tè se ne na;
N'i y'a bolo filanan cè,
N'i ko "ne te se Maa shi la"
A ka ca Ala fè, i b'o Dolokiba fara.

Nka,

N'i y'a belo kelen cè,
K'o cè kan kè "Maa shi te se ne na"
N'i y'a bolo filanan cè,
K'o cè kan kè "Maa shi te se ne na"
Ko tè ten,
Bilakoro nin de bè o Dolokiba fara..

Shufè barokèla,
A ni tilèfè barokèla,
Tè kelenw ye:
Dibi bè shufè ta la..

N'i ye faden sogo dun,
Ni Ala ma fara i kan,
I bè faden sago kè...

Dunan nyè kunbayara cogo, o cogo;
Dugulen bè fen minunw ye,
A te se k'o bè ye.....

Ni Korò faara kò dala,
O bè Kana sòn Hakili la.....

Dònbàantanya
De bè Maa bila yèrè fo la....

Sali lahiya faga
Tè wulu kun tì bali:
Bè n'i diyanya sogo....

Z A N P E J A N K O D I P U G U N . . .

Bé tilé wanu ka terin,
Jango a donw;
I b'i miri ko fèn min bè yòròjan,
Yani i kì yèlèma,
I b'o sòrò i sentigè kònò

Finzana Buguzanga ko,
K'a bé sé ka muso kònòma shu don;
A kèra nka a kèra yèrèyèrè ani
Firifiri ye

Cè kòròba ma sé ka fèn min kè,
N'i kònò ta ye, i tè se kb kè
n'i dala kan ye

Kuma dòw bé yen,
U ñòbaa ye hakilitan ye;
~~Kaki~~ Kuocala M'pè tun ye donso ye;
A y'i to kuma diya Rè ka fo bali fo.
A ko . . .
"Ne muso kònò ka tinyè,
Ne b'o kòrò don ka témè
Nka sogo kòrò to kungo kònò ye"

Mpè ye sogow faga,
Dan t'u la,
Nka a ma den soro

N'i ye sogow faga,
N'i m'a kungolo jeni baa sòrò so,
O sogo bè kè sogoo kùntere gon ye

✓ Ko barilen bè Ko sudalen sa,
Nka a kèra oogo o oogo,
Cè kòròba ta y'a kunsigi jè ye . . .